

ОСВІТА І НАУКА УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ

У статті обґрунтовано: соціально-трудова розв'язок молоді конкурентоспроможної на ринку праці в умовах швидкозмінного середовища глобалізованого життєвого простору в контексті інтеграції освіти і науки України в європейський простір громадянських суспільств; культурологічну основу соціально-трудова орієнтації; необхідність проектування багатогранного життєвого простору молоді з метою формування її психологічного досвіду; змінний характер складових змісту соціально-трудова орієнтації й вимог до підготовки на етапах вікового розвитку – трудова діяльність та її інфраструктура, закони управління трудова діяльністю, мета, завдання, види, класифікація й об'єкти на які спрямована ця діяльність; регіональні та державні об'єкти трудова діяльності; шляхи й форми забезпечення трудовими ресурсами; підходи до формування змісту освіти і організації навчально-виховного процесу в закладах освіти.

Ключові слова: громадянські суспільства; здібності; інтеграція; конкурентоздатність; компетентність; продуктивність; психологічний досвід; розвиток; самовиховання; самореалізація; свідомість; соціалізація.

Природно, що людська свідомість спрямована на пізнання. У цьому процесі формуються різновиди інтелекту у біологічному, психометричному, соціальному вимірах. Разом з тим, на етапах вікового розвитку перебудовується структура психологічної сфери особистості, а значить і група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій та емоцій оточуючих.

Суспільні інституції засобом розробки та застосування навчально-виховних заходів мають забезпечувати зростання різновидів інтелектів людини. Важливо, щоб інформаційний потенціал знань, отриманий в результаті функціонування свідомості, мислення та розуму забезпечував особистісні та суспільні очікування у напрямі здатності сприймати, називати, усвідомлювати вчинки і думки. У зазначеному контексті, одним із ключових напрямів є соціально-трудова розв'язок молоді.

Обґрунтування соціально-трудова складової підготовки молоді до життя і праці в глобалізованому, конкурентному просторі в контексті інтеграції освіти і науки України в європейські громадянські суспільства є важливим для розв'язання суперечностей між: соціальним замовленням підготовки особистості, конкурентоспроможної на ринку праці і недостатнім рівнем її реальної підготовки до соціально-трудова взаємодії в умовах швидкозмінного середовища глобалізованого життєвого простору громадянських суспільств; значним обсягом інформації і технологій в умовах швидкозмінності життєвих процесів та неадаптованістю інфраструктури освіти і науки у напрямі соціально-трудова становлення особистості на етапах вікового розвитку.

Філософські, психологічні, педагогічні засади підготовки особистості до життя та праці у різні часи прагнули розробити І. Бех, П. Блонський, М. Боришевський, Л. Виготський, С. Гончаренко, Л. Гуцан, Д. Закатнов, І. Зязюн, П. Каптерев, Д. Кільдеров, О. Коберник, М. Корець, В. Кремень, В. Мадзігон, А. Макаренко, В. Мачуський, В. Олійник, Л. Оршанський, Г. Сковорода, В. Сидоренко, В. Сухомлинський, Г. Терещук, В. Туташинський, М. Тименко, Д. Тхоржевський, К. Ушинський та ін.

Громадянські суспільства Європи та світу, які на культурологічній основі в процесі інтеграції: керуватимуться національними інтересами, усвідомлюючи вплив світових глобалізаційних процесів на сукупність людей, об'єднаних певними відносинами, обумовленими історично змінним способом виробництва матеріальних і духовних благ;

розвиватимуть освіту і науку; формуватимуть патріотичні погляди й переконання; системно використовуватимуть сучасні технології та цілеспрямовано розроблятимуть нові; виховуватимуть та розвиватимуть в особистості сукупність формально-логічних, мовних, змістово-методологічних і естетичних знань, умінь і навичок, які проявлятимуться в інтелектуальній діяльності; залучатимуть молоде покоління до трудової діяльності з метою їх розвитку; соціалізуватимуть відповідальну за свої дії компетентну особистість, навчену логічно мислити й саморозвиватися, займатися самоосвітою і самовихованням, здатну користуватися автентичним інформаційним простором та приймати на основі цього адекватні прогресивні рішення, змінюючи життя на краще – домінуватимуть у суспільних відносинах і соціально-економічних просторах та матимуть завдяки цьому стійку динаміку випереджального розвитку.

Модератори проектів інтеграції України в громадянські суспільства на початковому етапі мають забезпечити поступ людини, суспільства та держави на культурологічній основі. Це дасть можливість суб'єктам взаємодії знаходитися в просторі прогнозованого розвитку, що мінімалізує ризики хаотичної боротьби з негативізмом в яких вони перебувають у процесі неспроєктованої співпраці. Для того щоб не потрапляти в такий небезпечний простір необхідний системний погляд на цілі і засоби діяльності, спрямовані на забезпечення прогнозованих очікуваних результатів в процесі реалізації безперервної програми розвитку людини, суспільства, держави, їх спроєктовану трансформацію та самоідентифікацію на рівні регіонального і світового глобалізованого простору.

Проектування інтеграції освіти і науки в громадянські суспільства на культурологічній основі передбачає забезпечення усталених стандартів та критеріїв, які характеризують оцінку якості світового господарства за наявністю видів капіталу. А саме: агросировинні суспільства й економіки, базовані на ресурсно-видобувному капіталі; науково-технологічні й індустріально-промислові, керовані індустріально-промисловим капіталом; інформаційно-комунікативні суспільства з надмобільною торгово-фінансовою економікою, керованою капіталом знань, інтелекту; ідейно й духовно інтегровані суспільства тощо. Оскільки, ринкова продуктивність і додана вартість на продукцію у цих суспільствах різна Україна має розвинути освітній і науковий простір до конкурентоздатного рівня та збалансувати соціально-економічний простір, забезпечуючи його потрібними для всіх галузей трудовими ресурсами.

Розробниками проектів накопичення та використання трудових ресурсів є відповідні освітні і наукові структури. Оскільки трудові ресурси формуються на протязі значного терміну маємо убезпечити вплив некомпетентних структур на цей безперервний процес. У державному управлінні структура, яка відповідає за якість трудових ресурсів, у відповідності до запиту ринку праці, повинна домагатися від всіх учасників його формування виконання зобов'язань із забезпечення продуктивних сил у відповідності до динаміки розвитку соціально-економічного простору. Особливо це стосується виробництва високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю до яких пред'являються особливі вимоги у процесі технологізації робочих місць. Зазначимо, що реалізація такої продукції дуже вигідна як на зовнішньому, так і внутрішньому ринках.

Сучасний полікультурний світ має інноваційний тип прогресу, який ставить вимоги до людини та її діяльності на новому рівні розвитку цивілізації [3]. З огляду на зазначене, вчені та педагоги мають спроєктувати освіту, яка на достатньому рівні конкурентоздатності готуватиме людину до життя та праці в швидкозмінному просторі.

Багатогранний життєвий простір людини формує її психологічний досвід, який у процесі побудови особистісної траєкторії має аналізуватися та структурується за якісними і ціннісними ознаками. Цей безперервний процес стимулює розвиток психологічної сфери особистості на всіх етапах вікового розвитку [1]. У зв'язку з цим, особливого значення в процесі становлення особистості набуває забезпечення єдності соціального і природного,

загального й індивідуального, прав і обов'язків, регламентації і творчості, знань і практики співвідношення виховання і навчання: виховання базується не на знанні, а на життєвому досвіді [5].

У зв'язку з цим, в теоретичному і практичному відношеннях маємо вирішити проблему продуктивної суб'єктної взаємодії охоплюючи всі сфери, які забезпечують життєдіяльність людини і суспільства. А саме: економічна з акцентуванням на розбудову ринкових відносин; політична – проектування та реалізація демократичного типу життя людини та суспільства; духовна сфера – виокремлення та продукування ціннісних пріоритетів людини та суспільства; професійна – набуття професійного досвіду та компетентностей, які вона використовуватиме в професійній діяльності; соціальна – проектування життєвого шляху і побудова міжособистісних стосунків у суспільстві в процесі взаємодії.

Одним із напрямів розбудови школи в ринкових умовах є приведення форм і змісту фахової підготовки вчителя у відповідність із суспільними вимогами. Значущим є вплив оновленого змісту загальної середньої освіти на подолання суперечностей між вимогами суспільства, що розвивалось на ринкових умовах, та потребами особистості в доступі до якісної освіти для входження в комунікацію постіндустріального суспільства й життєдіяльності в соціокультурному середовищі. Однією із основних цілей культурологічної підготовки майбутнього педагога є розвиток його особистості, то доцільно щоб вона здійснювалася відповідно до її структури [6].

Допоможе вирішити частку зазначених проблем соціально-трудова орієнтація особистості на етапах вікового розвитку. Вона має по-перше допомогти включитися в різноманітне життя, а по-друге допомогти підвищувати рівень конкурентоспроможності в глобалізованому просторі, щоб успішно взаємодіяти зі світом як на рівні матеріального виробництва, так і на рівні людського взаєморозуміння і поваги один до одного та суспільств і держав, які вони представляють. Підготовка такої людини потребує вирішення багатьох завдань узагальненої світоглядної та спеціальної підготовки, а також вивчення англійської мови із спеціалізацією у відповідній галузі обраній для діяльності [2]. Втім, важливо допомоги особистості у власному становленні та розкритті талантів у гармонії із закономірностями і тенденціями розвитку природи, людини та світу [4].

У зазначеному контексті, соціально-трудова орієнтація розглядається як комплексна науково обґрунтована система залучення до реалізації особистісних і громадських значущих цілей, формування цінностей і розбудови відносин, яка цілеспрямовано використовується для досягнення мети: засвоєння та застосування певної системи знань і норм, які дають змогу повною мірою функціонувати в суспільстві; формування соціально-трудового досвіду; гармонізованого розвитку; реалізації творчого потенціалу, здібностей, задатків тощо. Соціально-трудова орієнтація має філософський, психологічний, педагогічний, соціальний та економічний освітні компоненти, які активізують психологічну діяльність особистості стосовно усвідомлених потреб і умов їх задоволення на засадах синергетичної парадигми, спрямованої на розв'язання лінійних і нелінійних завдань, утворення компетентностей на різних етапах розвитку з урахуванням вікових особливостей, що дають можливість існувати в умовах мінливого глобалізованого простору в особистісному й суспільному аспектах відповідно до соціальної зрілості та статусу, пов'язаного з професійною належністю [7].

Для досягнення мети соціально-трудової орієнтації застосовують інтегративні види технологій у сукупності методів, прийомів та впливів спрямованих на сприяння саморозвитку особистості, активізацію її зусиль упорядковується сукупність процедур й операцій, за допомогою яких реалізується певний соціально-трудовий проект або конкретна ідея реорганізації, модернізації чи вдосконалення взаємодії з ринком праці. Технології соціально-трудової орієнтації відображають прикладний аспект, особливостями якого є: гнучкість, що виявляється в періодичній зміні змісту та форм на рівні суб'єктно-об'єктної, об'єктно-суб'єктної та суб'єктно-суб'єктної взаємодії; неперервність, яка визначається

потребою постійної взаємодії з особистістю; циклічність повторення етапів, стадій, процесу взаємодії з вихованцем; дискретність технологічного процесу, що відображається в нерівномірності впливу на різних етапах взаємодії; непрогнозованість очікуваних результатів унаслідок стихійних, спонтанних процесів у соціумі. Ефективність процесу технологізації соціально-трудової орієнтації полягає в: неперервності й наданні цільової спрямованості; оптимізації соціально-трудової діяльності; гарантуванні сталості соціально-трудової спрямованості; формуванні механізмів саморегуляції; забезпеченні сприятливих умов для реалізації визначеної мети тощо.

У процесі соціально-трудової орієнтації визначається сукупність умов, що цілеспрямовано впливають на життєдіяльність особистості, її свідомість і поведінку з метою формування певних якостей, переконань, ціннісних орієнтацій та потреб. Вона сприяє соціалізації особистості, усвідомленню себе людиною, котрій близькі та зрозумілі інтереси інших. Доцільність створення системи соціально-трудової орієнтації для успішної адаптації, індивідуалізації та інтеграції особистості пов'язана з: трансформацією зусиль суб'єктів діяльності шляхом закріплення взаємозв'язку компонентів навчально-виховного процесу (цільового, змістового, організаційного, діяльнісного, продуктивного); розширенням діапазону можливостей впливу на особистість завдяки залученню до процесу освоєння природного й соціально-трудового середовищ; проектуванням умов саморозвитку, самореалізації та самоствердження особистості, що сприяє її самовираженню, вияву неповторної індивідуальності, гуманізації ділових і міжособистісних стосунків тощо.

Соціально-трудова розв'язка здійснюється як стихійно, наприклад, через соціум і народну педагогіку, так і цілеспрямовано, шляхом спеціально організованого впливу і взаємодії навчальних закладів і сім'ї, різних виховних інституцій. Зміст освіти й державні вимоги до рівня соціально-трудової орієнтації та формування в умовах освітнього простору якостей, цінностей і компетентностей особистості мають регулюватися Державними стандартами в залежності від ступеня розвитку суспільства, цілей освіти, мети навчання та перспектив застосування очікуваних результатів навчання. Їй властиві: громадянська спрямованість; орієнтація на розвиток соціально значущих цінностей фахівців – професійного обов'язку, готовності до колективної роботи, уміння приймати рішення та нести за них відповідальність; неперервний саморозвиток; професійне самовдосконалення впродовж життя тощо.

З огляду на закономірні зв'язки між метою, засобами та результатами соціально-професійно спрямованого навчання й умовами їх застосування змінний характер мають складові змісту освіти й вимоги до підготовки особистості на етапах вікового розвитку. А саме: трудова діяльність та її інфраструктура; закони управління трудовою діяльністю; мета, завдання, види, класифікація й об'єкти, на які спрямована ця діяльність; регіональні та державні об'єкти докладання трудової діяльності; шляхи й форми забезпечення трудовими ресурсами (продуктивними силами); соціальна значущість та економічні результати трудової діяльності; природозбереження; праця людини: предмети та знаряддя праці; професії та трудовий процес у найпоширеніших сферах діяльності; вплив наявних умов на результати праці; етичні норми поведінки у процесі праці; професійна культура: організація трудового процесу; розвиток професійної творчості; дотримання трудової етики; здоров'язбереження; професійна орієнтація: оптимізація процесу професійного самовизначення з урахуванням індивідуально-психологічних характеристик, показників професійної придатності на основі структури ринку праці; формування компетентностей для визначення та коригування професійної траєкторії, зважаючи на показники і критерії професійної придатності та відповідності потребам ринку праці в кадрах; господарювання у побуті: використання наявних засобів у процесі ведення домашнього господарства; аналіз стану сімейної економіки, визначення її критеріїв та покращення показників; підприємницька діяльність: структура підприємницької діяльності, її умови та критерії оцінювання; соціально-трудова

взаємодія на ринку праці: планування проектів, їх організація та реалізація; оцінювання отриманих результатів.

Структура, зміст й обсяг інформації соціально-професійно орієнтаційного характеру для вищої школи та системи підвищення кваліфікації розробляються відповідно до цілей освіти, мети навчання, засобів навчально-виховної діяльності згідно з усвідомленими потребами людини, її світоглядних і громадських якостей, а також перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури, мистецтва. Головною метою соціально-трудова орієнтація на етапах вікового особистісного розвитку є приведення у відповідність фахового та посадово-функціонального рівня компетентностей із потребами та вимогами суспільства на конкретно-історичному етапі соціально-економічного розвитку. У процесі підвищення кваліфікації соціально-трудова орієнтація збільшує міру усвідомлення фахових задач і завдань та способів і технологій їх найпродуктивнішого розв'язання у предметній діяльності, а отже, за рахунок усвідомлення, пізнання, освоєння на вищому рівні відбувається процес висхідного руху ступеня фахової підготовленості.

Використана література:

1. *Выготский Л. С.* Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 479 с.
2. *Гончаренко С. У.* Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 192 с. – С. 56-57.
3. *Зязюн І. А.* Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – К. ; Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с. – С. 438-450.
4. *Ionova O. M.* The formation of person's health: experience of Waldorf School. // *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2013, vol. 10, pp. 35-40. doi:10.6084/ m9.figshare.775337.
5. *Макаренко А. С.* Школа жизни, труда, воспитания: учеб. кн. по истории, теории и практике воспитания. Ч. 1: Деловые и личные письма, статьи 1921–1928 гг. / А. С. Макаренко ; сост. и коммент. А. А. Фролов, Е. Ю. Илалтдинова. – Н. Новгород : Волго-Вятская академия гос. службы, 2007. – 361 с.
6. *Піддячий М. І.* Освіта і наука України у вимірі громадянських суспільств: соціально-професійна орієнтація / М. І. Піддячий // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* / Науково-методичний журнал. № 3-4 (48-49), 2016. – 153 с. – С. 59-65. doi: 10.15561/18189172.2015.0110.
7. *Піддячий В. М.* Обґрунтування змісту культурологічної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. – № 1-2, – 2015. – С. 52-58. ORCID ID 0000-0002-8596-6749.

Поддячий Н. И. Образование и наука Украины: социально-трудоное развитие молодёжи.

В статье обосновано: социально-трудоное развитие молодежи конкурентоспособной на рынке труда в условиях быстро изменяющейся среды глобализирующегося жизненного пространства в контексте интеграции образования и науки Украины в европейское пространство гражданских обществ; культурологическая основа социально-трудоной ориентации; необходимость проектирования многогранного жизненного пространства молодежи с целью формирования его психологического опыта; переменный характер составляющих содержания социально-трудоной ориентации и требований к подготовке личности на этапах возрастного развития – трудовая деятельность и ее инфраструктура, законы управления трудовой деятельностью, цель, задачи, виды, классификация и объекты на которые направлена эта деятельность; региональные и государственные объекты трудовой деятельности; пути и формы обеспечения трудовыми ресурсами; подходы к формированию содержания образования и организации учебно-воспитательного процесса в учебных заведениях.

Ключевые слова: *гражданское общество; способности; интеграция; конкурентоспособность; компетентность; производительность; психологический опыт; развитие; самовоспитания; самореализация; сознание; социализация.*

Piddiachyi M. I. Education and science of Ukraine: social and labor youth development.

The article substantiates, social and labor development of young people competitive in the labor market in terms of rapidly changing globalized environment of living space in the context of the integration of education and science of Ukraine in the European space of civil society; kulturolohichu basis of socio-labor orientation; the need to design multifaceted youth living space to form its psychological experience; variable components of character content social and labor requirements for orientation and training for

individual stages of age development - employment and its infrastructure, control laws in employment, goal, objectives, types and classification of objects to which this activity is directed; regional and state work sites; ways and forms of the workforce; approaches to formation of educational content and organization of educational process in educational institutions.

Keywords: *civil society; skills; integration; competitiveness; competence; productivity; psychological experience; development; self; self-realization; consciousness; socialization.*

УДК 378:[37.016:331]

Пригодій М. А.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкрито теоретичні основи підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що пов'язано з реформуванням системи вищої та загальної освіти (встановлення двох освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, магістр та впровадженням допрофільного та профільного навчання в основній та старшій школі). Науково обґрунтована двоетапна педагогічна система підготовки майбутніх учителів технологій: на першому етапі, при підготовці бакалаврів (початкова профільна підготовка), студенти набуватимуть єдиного мінімуму знань та вмінь з організації допрофільної підготовки в загальноосвітніх навчальних закладах; на другому етапі, при підготовці магістрів (профільна підготовка), вчителі отримують знання та вміння за певним профілем з урахуванням обраної спеціалізації. Обґрунтовано педагогічні умови успішного формування готовності майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що виражено в трьохкомпонентній структурі: організаційно-методичний, мотиваційно-цільовий, змістовий компоненти.

Ключові слова: *готовність до профільного навчання, педагогічна система, педагогічні умови формування готовності до профільного навчання, підготовка вчителя технологій, профільне навчання, технологічний напрямок профільного навчання, учитель технологій.*

Людство досягло такого значного технологічного розвитку завдяки тому, що з покоління в покоління передавало накопичений досвід у вигляді понять, законів, прикладів дії. Основну роль у передачі накопиченого людством досвіду відіграє система освіти, яка повинна будуватись та функціонувати з урахуванням двох рівнозначних чинників: запиту суспільства до рівня теоретичної та практичної підготовки з урахуванням майбутньої трудової діяльності молодого людини; нахилів та бажання останньої займатися певним видом трудової діяльності.

Розв'язати проблеми забезпечення новими кадрами галузей матеріального виробництва національної економіки та удосконалення підготовки молоді до дорослого життя покликана Концепція профільного навчання в старшій школі. Старша школа має функціонувати як профільна. Тобто створити умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів при формуванні орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності.

Аналіз інформації з проблеми впровадження профільного навчання в старшій школі вказує на наявність певного кола проблем.

Якість організації профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах у великій мірі залежить від професійної підготовки вчителів, які викладають профільні предмети та спецкурси. Учитель в системі профільного навчання – це ключова фігура. На нього покладається величезна відповідальність, оскільки саме особистість учителя часто виступає основою “любви чи нелюбові” учня до певної шкільної дисципліни, саме вчитель